

Utdanningsplan for leger i spesialisering i urologi ved Sørlandet sykehus HF

Om utdanningsvirksomheten

Sørlandet sykehus HF (SSHF) er Agders største kompetansebedrift med over 7000 ansatte fordelt på ulike lokasjoner, hvorav rundt 280 er Leger i spesialisering (LIS) 2/3. SSHF er område sykehus for Agder med en befolkning på over 311 000 innbyggere, og har behandlingstilbud innen fysisk og psykisk helse og avhengighetsbehandling. De somatiske sykehusene ligger i Arendal, Kristiansand og Flekkefjord, og psykiatriske sykehusavdelinger er lokalisert i Arendal og Kristiansand. I tillegg har vi distriktpsikiatriske enheter og barne- og ungdomspsykiatriske enheter i Kristiansand, Lindesnes, Kvinesdal, Farsund, Flekkefjord, Arendal, Lillesand, Grimstad og Tvedestrand. Per 2025 tilbyr vi LIS-utdanning innenfor 34 ulike spesialiteter.

Om avdelingen/seksjonen i SSHF

Sørlandet sykehus HF tilbyr spesialisering i urologi ved Kristiansand sykehus og Arendal sykehus. Begge sykehusene har lang erfaring med utdanning av urologer og foretaket er som et av få sykehus i Norge godkjent som EBU opplæringsinstitusjon. Denne utdanningsplanen informerer om hvordan utdanningsvirksomheten og de kirurgiske avdelingene i virksomheten er organisert, samt hvordan utdanning i urologi gjennomføres ved Sørlandet sykehus HF. Planen er generell for urologiske LIS ved både Arendal og Kristiansand sykehus og gjelder hele løpet gjennom LIS2 og LIS3.

Det er kirurgiske avdelinger ved både Arendal og Kristiansand sykehus.

Kirurgisk avdeling Arendal	Kirurgisk avdeling Kristiansand
Seksjon for gastro- og generell kirurgi	Seksjon for gastro- og generell kirurgi
Seksjon for urologi	Seksjon for urologi
Seksjon for plastikkirurgi	Seksjon for karkirurgi
	Seksjon for bryst- og endokrinkirurgi

All malign colorektalkirurgi er lokalisert i Kristiansand, og fedmekirurgi er lokalisert i Arendal. Kirurgi for malignitet i øvre GI-traktus henvises til OUS. Prostatakraft opereres i Arendal, mens nyrekraft opereres i Kristiansand. Utover dette er i hovedsak funksjonsfordelingen for gastrokirurgi og urologi lik mellom Arendal og Kristiansand. Noe dagkirurgi fra Kristiansands opptaksområde gjøres i Arendal for å utnytte kapasiteten. Det utføres robotassistert kirurgi innen urologi, gastrokirurgi og gynekologi i både Arendal og Kristiansand. Både Kristiansand og Arendal har traumemottak.

Akutte problemstillinger tilstrebes håndtert i henhold til funksjonsfordeling. Tilstander og traumer som overgår vår kompetanse håndteres i dialog med Sykehuset i Vestfold, OUS Ullevål/RH, og overflyttes ved behov.

Kirurgisk avdeling Kristiansand

LIS1 går felles forvakt for kirurgi, ortopedi og øre-nese-hals.

LIS 2 og LIS 3 i urologi og andre kirurgiske spesialiteter går generell kirurgisk sekundærvakt med døgntilstedeværelse og dublering hele døgnet hver dag med unntak av søndag. Døgnet er delt i

to, med vaktbytte kl. 15:30 på hverdager og kl. 19 i helg. Det er til sammen 13 LIS2-3 fordelt i et erfarent og et uerfarent vaktsjikt.

Overleger går seksjonerte tertiærvakter med tilstedetid til kl. 18 på hverdager, og til kl. 13:30 lørdager og kl. 13:00 søndager.

Morgenmøtene er seksjonerte, foruten fredager hvor det er felles morgenmøte med vaktrapport for hele kirurgisk avdeling, samt undervisning.

Urologisk seksjon Kristiansand

Det er knyttet seks spesialister til urologisk seksjon i Kristiansand. Disse inngår i en 6-delt urologisk tertiærvakt. Det benyttes fem stuer pr uke i operasjonsavdelingen og mer enn 50% av pasientene håndteres som dagkirurgi. Vi har en velutstyrt urologisk poliklinikk hvor det også er mulig å gjøre operasjoner/prosedyrer i lokalanestesi. Både overleger og LIS har poliklinikk. Vi samarbeider tett med Senter for kreftbehandling som er lokalisert i Kristiansand, og hver uke avholdes det MDT-møter for blære-/prostatakraft og nyrekraft hvor også urologer fra Arendal deltar med videooverføring. Intern undervisning avholdes ukentlig med videooverføring, også dette med deltagelse fra Arendal. Nyrekraft opereres med robot i Kristiansand, prostatakraft opereres med robot i Arendal, ellers er funksjonsfordelingen i hovedsak lik mellom de to sykehusene.

Kirurgisk avdeling Arendal

LIS1 går felles forvakt for kirurgi og ortopedi.

LIS 2 og LIS 3 i urologi og andre kirurgiske spesialiteter går generell kirurgisk sekundærvakt med døgntilstedeværelse i ett 12-delt vaktsjikt. Døgnet er delt i to, med vaktbytte kl. 15-16 på hverdager og kl. 20-20:30 i helg. Overleger går seksjonerte tertiærvakter med tilstedetid til kl. 19.

Morgenmøtene er seksjonerte, foruten fredager hvor det er felles morgenmøte/vaktrapport for hele kirurgisk avdeling.

Urologisk seksjon Arendal

Disponerer fem operasjonsstuer per uke. Har tilknyttet tre spesialister, samt en B-grenist som går som konstituert overlege. Disse inngår i en 4-delt urologisk tertiærvakt. Seksjonen har et nært samarbeid med Senter for kreftbehandling som er lokalisert til Kristiansand, men har poliklinisk virksomhet alle ukedager i Arendal. Nyrekraft opereres i Kristiansand, prostatakraft opereres i Arendal. De fleste øvrige urologiske inngrep utføres begge steder. Både overleger og LIS har poliklinikk. Vi har en velutstyrt urologisk poliklinikk hvor det også er mulig å gjøre operasjoner/prosedyrer i lokalanestesi. Det er ukentlige MDT-møter og internundervisning med deltagelse fra begge de urologiske seksjonene.

Om utdanningsløpet/-ene

LIS2-3 i urologi vil få en bred erfaring ved Sørlandet Sykehus.

Hele utdanningens del 2 (LIS2) kan tas i både Arendal og Kristiansand. For utdanningens del 3 (LIS3) er det enkelte læringsmål som kun kan gjennomføres ved hhv. Arendal eller Kristiansand. Videre er det enkelte læringsmål i utdanningens del 3 som ikke kan oppnås ved SSHF. For dette har vi etablert samarbeidsavtaler/rotasjonsordninger.

- Samarbeidsavtale med OUS og Ahus for 12 mnd.
- Generell rotasjonsavtale mellom Arendal og Kristiansand. Alle kirurgiske LIS i Arendal kan velge å rotere til Kristiansand i 1,5 år. Denne avtalen kan benyttes for læringsmål i både LIS2 og LIS3.
- Spesifikk rotasjonsavtale for LIS3 i urologi mellom Arendal og Kristiansand. Hovedsakelig ettersom nyrekraftkirurgi utføres i Kristiansand og prostatakraftkirurgi utføres i Arendal. Denne rotasjonen gjelder enkeltdager over et gitt tidsrom, og man beholder sin vaktordning ved modersykehus.

Anbefalt utdanningsløp, kan individualiseres:

	Avdeling/HF	Tid	Læringsmål	
LIS2	Kir. avd. Arendal/ Kir. avd. Kristiansand Valgfri seksjon, men anbefales minst 1 år gastro, 6 mnd. kar og 6 mnd. uro.	2-3 år	Felles kirurgiske læringsmål, del 2 Felles kompetansemål	Minimum 5 år, ofte trengs lenger tid
LIS3	Uro. seksjon Arendal/ Uro. seksjon Kristiansand	2-3 år	Urologiske læringsmål, del 3 Felles kompetansemål	
Gjennomstrømningsstilling for LIS3	Uro. avdeling OUS/ Uro. avdeling Ahus	1 år	Urologiske læringsmål, del 3	

Introduksjon av nye LIS

Nye LIS ved kirurgisk avdeling i Arendal eller Kristiansand får et introforløp tilpasset tidligere kompetanse hvor de settes inn i avdelingens arbeidsgang med spesielt fokus på akuttkirurgi. Begge avdelinger har egne opplæringsplaner for nye LIS som foreligger som egne kompetanseplaner i Kompetanseportalen (Dossier). Disse inneholder bl.a. kompetansemål og prosedyrer som må være oppnådd før man kan gå selvstendig vakt. Dersom man kommer rett fra LIS1, tar det som regel 2-3 mnd. å bli klar for selvstendig sekundærvakt i Arendal. Dersom man kommer rett fra LIS1 til Kristiansand hvor det er to vaktsjikt, kan man gå selvstendige vakter i det uerfarne sjiktet etter kort tids opplæring, ettersom man alltid vil ha en mer erfaren LIS tilgjengelig på huset, mens det kan ta 4-6 mnd. før man vurderes kompetent til selvstendige vakter i erfarent sjikt. Videre vil det også være spesifikk opplæring til de ulike oppgavene utover vakt, som supervisjon ved visitt og poliklinikk, tilpasset tidligere kompetanse.

Nye LIS får tildelt veileder ved oppstart og første veiledningssamtale skal avholdes innen 3 uker etter oppstart hvor det skal utarbeides en individuell utdanningsplan.

Avdelingsleder vil tildele nødvendige læringsmålsplaner og kompetanseplaner i Kompetanseportalen.

Teoriundervisning

Foretaket er som et av få sykehus godkjent som EBU opplæringsinstitusjon. Internundervisningen følger oppsettet fra EBU. Overleger og urologiske LIS forbereder seg og deltar i EBU multiple choice eksamen hvert år. De siste årenes eksamensspørsmål gjennomgås med daglig «quiz» som PowerPoint-presentasjon. LIS3 leger gis mulighet til å delta på sentral regionsundervisning. Urologiske LIS og overleger deltar også i felles kirurgisk undervisning i avdelingen.

Kristiansand:

Tirsdag eller onsdag: 30 minutter seksjonsvis undervisning. For urologisk seksjon er det fellesundervisning per video med Arendal onsdager.

Torsdag: 30 min komplikasjonsmøte for gastrokirurgisk seksjon

Fredag: 90 minutter felles for kirurgisk avdeling. En fredag i måneden er det traumemøte med gjennomgang av siste måneds traumer.

Arendal:

Mandag: 30 minutter for hele sykehuset

Onsdag: Urologisk seksjon har 30 minutter fellesundervisning med Kristiansand per video Fredag: 30 minutter seksjonsvis. Den seksjonsvise undervisningen ved urologisk er her artikkelbasert. Deretter 60 min felles for kirurgisk avdeling. Én fredag i måneden er det traumemøte.

Undervisningen skjer etter utarbeidet plan og er læringsmålsbasert og bidrar til dekning av læringsmål i både del 2, del 3 og FKM.

Simulering og ferdighetstrening

Kristiansand:

Traumeøvelse ca. hver 3. fredag. Prosedyretrening på kadaver tilstrebes halvårlig, med øvelse på for eksempel nødthoracotomi og disseksjon på hjerte og større kar i thorax. 1-2 ganger pr år har vi prosedyretrening på preparat (for eksempel nødcricoideotomi på sauehals). Videre er det enkelte ganger deler av internundervisningen erstattes av simuleringer, som for eksempel innlegging av kateter med mandreng under seksjonsvis urologisk undervisning. Avdelingen har én D-boks samt diverse suturøvingsutstyr som er fritt tilgjengelig for LIS. Det forventes egentrening.

Sykehuset har Da Vinci robot Xi med mulighet for trening på simulator.

Arendal:

Traumeøvelse en gang pr mnd. Avdelingen har et Mini-Invasivt Senter (MIS) med tre D-bokser og en laparoskopisimulator samt diverse annet utstyr som er fritt tilgjengelig for LIS. Alle nye LIS får introduksjonsprogram på Mini-invasivt senter. Det forventes egentrening. Vi gjennomfører felles stasjonstrening 1-2 ganger per år (for eksempel laparoskopisk suturtrening på dyretarm). Enkelte ganger erstattes internundervisning med simulering, som for eksempel katetertrening.

Sykehuset har Da Vinci X med mulighet for trening på simulator.

Det legges til rette for at LIS kan dra på nasjonalt anbefalte kurs i del 2 og del 3, og LIS kan forvente å få fri fem dager per halvår til kurs. Ev. vakter gjøres da vakante. Sørlandet sykehus HF arrangerer også selv Basic Surgical Skills-kurs i Arendal, som ledd i nasjonal kursportefølje med deltagere fra hele landet.

Akademisk kompetanse og forskningsaktivitet

Kristiansand:

Det tilstrebes at LIS i SSHF kan presentere et arbeid på kirurgisk høstmøte. Det vil legges til rette for at LIS som ønsker å delta i forskning får mulighet til det. Per i dag er det en overlege på urologisk seksjon en på karkirurgisk seksjon som har PhD. Videre er det en LIS 3 innen karkirurgisk seksjon går i en 50 % PhD-stipendiatstilling, samt en urolog som søker til stipendiat for PhD-prosjekt. Flere LIS 2 og 3 ved SSK er aktive i kvalitetssikringsarbeid og presentasjon av dette enten internt eller på høstmøtet, og LIS inviteres og inkluderes aktivt i internt kvalitetsarbeid og registreringer. Det presenteres ukentlig artikler i internundervisning, med diskusjon om metode.

Arendal:

Det forventes at LIS i løpet av sitt spesialiseringsløp presenterer på kirurgisk høstmøte.

Utdanningskandidatene stimuleres til og skal gjennomføre kvalitetsregistrerings-prosjekt og fremføre dette på nasjonale eller internasjonale konferanser/møter. Avdelingen har bidratt i flere doktorgradsprosjekter.

Avdelingen har tre leger med PhD. Det gjennomføres omfattende kvalitetsarbeid i form av registrering av alle pasienter operert med robotassistert teknikk, særlig RALP. I sin individuelle utdanningsplan skal LIS sette opp minst to av kursene som tilbys i regi av medisinsk bibliotek, vedr. litteratursøk, EndNote mm. Det presenteres ukentlig artikler i internundervisning, med diskusjon om metode.

Forskningsseksjonen ved SSHF er organisert under Fagavdelingen. Seksjonen legger til rett for forskere, særlig med tanke på doktorgradsløp, godkjenne forskningsprosjekter og påse at regler for god forskningsetikk følges.

Felles kompetansemål (FKM)

Felles kompetansemål er en integrert del av LIS-utdanningen ved SSHF. Hver spesialitet sørger for at relevante læringsmål oppnås gjennom klinisk praksis, internundervisning og gruppeveiledning.

Det er utarbeidet flere lokale læringsaktiviteter som skal sikre nødvendig opplæring i enkelte læringsmål for FKM. Dette inkluderer både heldagskurs, filmer og e-læring.

Det er også tilgjengelig flere e-læringskurs og podcaster som er utarbeidet regionalt og/eller nasjonalt. Administrasjon og ledelse er et anbefalt kurs for LIS, og arrangeres i alle fire helseregioner, minimum to ganger per år i hver region. [Her](#) kan man finne langtidsplaner over kurs.

Noen avdelinger, Kirurgisk avdeling Kristiansand inkludert, arrangerer også gruppeveiledning hvor temaer fra FKM tas opp.

Organisering av veiledning, supervisjon og kompetansevurdering

Veiledning

LIS skal få tildelt veileder ved oppstart i sin stilling ved SSHF. Det skal legges til rette for at første veiledningssamtale finner sted innen de første 3 ukene. Det skal videre settes av 1 veiledningstime i arbeidsplanen per måned.

Minst hver 6. måned skal det gjennomføres en progresjonssamtale med oppdatering av LIS-ens individuelle utdanningsplan.

SSHF har utarbeidet en egen kompetanseplan for veiledere som inneholder informasjon knyttet til spesialistforskriften, nasjonal veileder og retningslinjer. Det er også utarbeidet en egen lokal funksjonsbeskrivelse for veilederrollen.

LIS2 kan ha veileder som er spesialist i en hvilken som helst kirurgisk spesialitet, LIS3 skal ha veileder som er spesialist i urologi. Så snart en ny LIS bestemmer seg for urologi, tilstreber vi å tildele urolog som veileder.

Det skal avholdes veiledningssamtaler jevnlig, og vi tilstreber månedlig gjennom at kandidat og veileder mot slutten av veiledningssamtalen avtaler tidspunkt for neste samtale.

del. Veiledere skal ha gjennomgått veiledningskurs som arrangeres lokalt.

Det skal skrives referat fra veiledningssamtalene i Kompetanseportalen.

Supervisjon

Supervisjon tilpasses kompetanse.

I vakt samarbeid har man følgevakter med direkte supervisjon av alt vaktarbeid inntil man vurderes selvstendig, se Introduksjon av nye LIS. Etter dette er fortsatt tertiærvakter tilgjengelig per telefon og med ev. utrykning.

I alle avdelingenes seksjoner er det alltid felles previsitt med overleger og LIS uavhengig av LIS' erfaring. I starten går LIS hele visitten sammen med overlege eller mer erfaren LIS, etter hvert kan LIS gå visitt alene, med overlege tilgjengelig for konferering.

Ved poliklinikk har man i starten poliklinikk sammen med mer erfaren LIS/overlege, og når man så starter med selvstendig poliklinikk er lista tilpasset med enklere problemstillinger og lengre tid per pasient. Det tilstrebes at LIS har poliklinikk vegg i vegg med overlege for lett tilgjengelig supervisjon.

Under operasjon er det svært tett supervisjon med klassisk mester-svenn-læring. Vi tilstreber at LIS og overlege går gjennom inngrepet før og etter operasjon mtp. forventningsavklaring og evaluering. Ottawa-skår brukes, især før man vurderes «appendicittkompetent» til å operere appendicitter uten tertiærvakt til stede. Ved økende erfaring tilstreber vi også at to LIS kan operere sammen, mens overlege kan supervisere mer passivt.

LIS3 får også vurdere nyhenviste pasienter, og konfererer overlege ved behov.

Kompetansevurdering

LIS skal vurderes systematisk gjennom hele utdanningsløpet.

Kompetanseportalen brukes for å dokumentere læringsaktiviteter og oppnådde læringsmål. Det vil være angitt på hver læringsaktivitet om du skal sende læringsaktiviteten til godkjenning hos din veileder, en supervisor, et evalueringskollegium eller om det kun er egenregistrering av gjennomført læringsaktivitet. Når læringsaktiviteter er gjennomført og LIS, i samarbeid med sin veileder, anser læringsmålet som oppnådd, sendes dette til avdelingsleder for endelig godkjenning. Godkjenning av læringsmål kan også gjøres med støtte i avdelingens evalueringskollegium. Noen avdelingsledere har delegert godkjenningen av læringsmål til annen person.

SSHF har utarbeidet en egen mal for evalueringskollegium. Malen er bygget på Helsedirektoratets veileder i vurdering av kompetanse hos leger i spesialisering og baserer seg spesielt på vurderingsverktøyene Mini-CEX og NOTSS.

(Halv)årlig gjennomføres evalueringskollegium hvor veileder er obligatorisk deltager, sammen med øvrige overleger og ev. andre. Her evalueres LIS etter på forhånd definerte punkter, inkl. læringsmål, som så veileder tar med seg til samtale med sin kandidat.

Det avholdes (halv)årlig veiledningskurs for veiledere, og avdelingene tilrettelegger for at veiledere deltar her.

LIS sender læringsaktiviteter til godkjenning hos veileder, supervisor, evalueringskollegium, eller ev. egenregistrering i Kompetanseportalen. Når alle læringsaktiviteter er gjennomført, sender LIS hele læringsmålet til godkjenning hos sin nærmeste leder, som ev. innhenter beslutningsstøtte hos veileder/evalueringskollegium.

Veileder og LIS skal ta opp progresjonen i læringsmål og individuell utdanningsplan i veiledningssamtaler, minst to ganger i året ifm. oppdatering av den individuelle utdanningsplanen.

Individuell utdanningsplan (IUP)

For å sikre at LIS har progresjon i utdanningen skal LIS i samarbeid med veileder opprette en individuell utdanningsplan (IUP). Leder er ansvarlig for at dette gjøres innen tre uker etter tiltredelse, og planen skal oppdateres hvert halvår. Dette gjelder både ved fast og midlertidig ansettelse.

Det er utformet en egen kompetanseplan «SSHF – dokumentasjon individuell utdanningsplan LIS» i Kompetanseportalen. Her skal LIS laste opp IUP hvert halvår. Tidligere planer vil da også ligge tilgjengelig. IUP skal inneholde oppdatert informasjon om overordnet utdanningsløp, læringsmål, kurs, internundervisning og fremdriftsplan for kommende halvår. Planen kan ligge til grunn for veiledningssamtaler og til bruk i vurderingskollegium. Den vil også gi viktig informasjon til leder for planlegging av rotasjoner innad i foretaket og gjennomstrømningsstilling til andre samarbeidende foretak.

Faglige rammer og kvalitet

LIS får studiedager/tid til faglig fordypning iht. tariffavtale (for SSHF gjelder gjennomsnitt fire timer i uka). I Kristiansand er studiedagene organisert som enkeltdager. I Arendal er de organisert som sammenhengende dager. LIS kan også forvente å få fem kursdager i halvåret.

Utdanningsutvalg og utdanningsansvarlig overlege

SSHF har et tverrgående utdanningsutvalg i urologi med representanter fra både Arendal og Kristiansand, samt både overleger og LIS. Her tas særlig opp temaer knyttet til samarbeid på tvers for oppnåelse av urologiske læringsmål, eller samarbeid utad. Leder av det tverrgående utdanningsutvalget i urologi er også SSHFs representant i det regionale utdanningsrådet for urologi.

I tillegg har hhv. kirurgisk avdeling Arendal og Kirurgisk avdeling Kristiansand hvert sitt utdanningsutvalg for egen avdeling, med representanter fra alle spesialitetene i avdelingen, samt avdelingsleder, og både overleger og LIS. Her tas bl.a. opp temaer knyttet til utdanningens del 2, opplæring av nye LIS, rotasjoner mellom seksjoner, antall LIS i avdeling/seksjon, nyansettelser, ansvarsfordeling av utdanningsoppgaver, organisering av evalueringskollegium, hvordan bedre tilrettelegge for læringsaktiviteter, veiledning og supervisjon mm.

Tillitsvalgte

Det er plasstillitsvalg, klinikkstillitsvalgt og foretakstillitsvalgt for leger i spesialisering ved SSHF. Navn og kontaktinfo til aktuelle tillitsvalgte for LIS2-3 innenfor kirurgiske fag kan til enhver tid fås hos leder på avdeling/seksjon.

Kontakt

For spørsmål om spesialistutdanningen i urologi ved Sørlandet sykehus HF, ta kontakt med:

Tor Ekeland Gunnes
Utdanningsansvarlig overlege for urologi ved SSHF
Urolog ved Sørlandet sykehus HF Kristiansand

Evaluering og revisjon av utdanningsplanen

24.04.25